

Sosiaali- ja terveysministeriö

Pohjois-Pohjanmaan liiton kannanotto valinnanvapautta sosiaali- ja terveydenhuollossa koskevasta hallituksen esityksestä

Sosiaali- ja terveysministeriön 3.11.2017 julkaisema valinnanvapausmalli huomioi perustuslakivaliokunnan huomautuksen ja muutosesitykset. Esitys mahdollistaa myös julkisen palvelutuotannon maakunnan liikelaitoksessa valinnanvapauden piiriin kuuluvien palveluiden osalta. Maakunta- ja sote-uudistus on välttämätön ja tarpeellinen ja se tulee viedä määrätietoisesti eteenpäin. Valinnanvapausmalliin sisältyy kuitenkin jäljempänä esitettyjä puutteellisuuksia ja yksityiskohtia, jota tulee lausunnon jälkeisessä jatkovalmistelussa huomioida ja korjata.

Esityksessä aikaisempaa paremmin julkisen toimijan eli maakunnan vastuu palveluiden järjestäjänä korostuu suhteessa palvelumarkkinoihin. Maakunnalla on välineitä palveluiden tuotantotapojen monipuolistamiseen ja myös ohjaukseen. Maakunnan liikelaitoksen suoran valinnan palveluiden sekä asiakassetelipalveluiden taloudellinen eriyttämisvaade ja em. palveluiden korvausperiaatteet luovat mielenkiintoisen tasapainon julkisen ja yksityisen tuottajan välille.

Lakiesityksessä on useita pykälä, joissa toimivaltaa osoitetaan palveluiden järjestämisessä ja yhteensovittamisessa maakunnan liikelaitokselle. Maakunnan sisäiseen työnjakoon ja järjestelyihin sopii huonosti lakitasoinen säätely. Maakunnan edellytetään erottavan palveluiden järjestämisen ja tuottamisen toisistaan. Tuotannon järjestämisessä tukeudutaan liikelaitoksen ammatilliseen johtoon. Osa nyt liikelaitokselle osoitetuista tehtävistä pitää sisällään myös harkintaa, johon liittyy luottamushallinnolle paremmin sisältyviä piirteitä. Lisäksi päätösvallan sementointi maakunnan sisällä liikelaitokselle ei ole omiaan tukemaan järjestäjänä toimivan poliittisen päättäjän johtamisedellytyksiä liikelaitokseen nähden. Maakunnalla on käytössään kunnallishallinnosta tutut ja toimivat tavat toimivallan edelleen delegointiin ja ohjaukseen. Toimivallan tulee olla suoraan maakunnalla ja sen siirtoa lailla maakunnan elimille tulee välttää. Järjestäjän näkökulmasta demokratian on toteuduttava niin, että luottamushenkilöt voivat vaikuttaa tosiasiallisesti palvelutarjonnan toteutumiseen.

Lakiluonnokseen sisältyy edelleen liiallista ja tarpeetonta palvelusisältöjä koskevaa säätelyä niin suoran valinnan kuin asiakassetelipalveluidenkin osalta. Lisäksi ehdotuksessa tarkkuuteen pyrkinyt lääketieteellinen terminologia on osin epäselvää. Uudistuksen tavoitteena oleva palveluiden saatavuuden parantaminen tulisi olla mahdollista väljemmällä säätelyllä ja maakuntien harkintavallan lisäämisellä palvelusisältöjen suhteen. Kansalaisten yhdenvertaisuus voidaan saavuttaa paremmin huomioimalla tarve ja olosuhdetekijät maakunnallisessa päätöksenteossa kuin kaavamaisella säätelyllä vapauden sisällöstä.

Valinnanvapauslainsäädäntöön liittyy monimutkaisuutta asiakkaan näkökulmasta ja on todennäköistä, että harvaan asutulla alueella vaihtoehtoja ja kilpailevaa palveluntarjontaa ei tule kaikkialle. Valinnanvapaus ei toteuta riittävästi horisontaalista eikä vertikaalista integraatiota, mikä oli koko uudistuksen keskeinen tavoite.

Valinnanvapauslainsäädäntö tunnistaa kansalaisen itsemääräämisoikeuden ja antaa siihen mahdollisuuksia. Valinnanvapauden kautta haetaan palveluiden saatavuuden parantamista luomalla tuottajien välille kilpailua markkinoita avaamalla. Uudistuksen perusteisiin kuuluu kustannusten kasvun hillintätavoite. Kaikkien näiden periaatteiden toteuttaminen edellyttää vahvaa ja päätöksentekoon kykenevää maakuntahallintoa. Liian yksityiskohtainen säätely nakertaa luottamusta itsehallinnon toimivuuteen.

Maakunnan toimintaedellytykset ja julkisten palveluiden tuotantotapojen monipuolistaminen turvataan parhaiten johdonmukaisella lainsäädännöllä. Nyt esitetty valinnanvapauslainsäädäntö kaipa edellä mainituissa kohdin hienosäätöä tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Oulussa 14.12.2017

POHJOIS-POHJANMAAN LIITTO

Maakuntahallituksen
puheenjohtaja

Matias Ojalehto

Maakuntajohtaja

Pauli Harju